

Hermann Euler: *Lebenserinnerungen eines Lehrers der Zahnheilkunde*. Carl Hanser-Verlag zu München, 1949.

De schrijver — die zich in zijn voorwoord bij voorbaat verontschuldigt, omdat zijn herinneringen uiteraard wel een subjectief karakter moeten dragen — heeft zich van de hem gestelde taak gekweten op zodanige wijze, dat zijn boek ons véél meer geeft dan de titel ons doet geloven. In werkelijkheid heeft hij — met name voor de komende generaties — een stuk historie vastgelegd en dat nog wel van een voor de opbloei der moderne odontologie zo belangrijk tijdvak als de afgelopen decennia nu eenmaal geweest zijn. Het is duidelijk, dat ook Euler zelf daar zijn stempel op gedrukt heeft: niet slechts als wetenschapsbeoefenaar, doch óók en in gelijke mate als docent en verenigingsman.

Zijn beschrijving kenmerkt zich door prijzenswaardige objectiviteit — zijn eigen aandeel in de ontwikkeling der Duitse tandheilkunde, hoe buitengewoon belangrijk ook, treedt nimmer op de voorgrond.

Zijn talrijke contacten met het buitenland mogen dan al in hoofdzaak een persoonlijk karakter gedragen hebben, zij hebben er ongetwijfeld in belangrijke mate toe bijgedragen, zijn gezichtsveld aanmerkelijk te verruimen. Met waardering b.v. spreekt hij over het werk van en de geest in de F.D.I..

Talrijke vakgenoten, die éénmaal eveneens een zo belangrijk aandeel hadden in de opbouw der Duitse tandheilkunde — velen hunner zijn nog slechts de ouderen onder ons bekend — laat hij aan ons geestesoog voorbijgaan.

Niet alleen daardoor, doch óók omdat de schrijver op velerlei gebied zo talrijke belangwekkende vraagstukken aansnijdt — problemen, welke ten dele nog niets van hun actualiteit verloren hebben — vormt zijn boek inderdaad een hoogst belangwekkende bijdrage tot de geschiedenis der tandheilkunde. De bijzonder prettige en rustige stijl maakt het lezen ervan tot een genoegen: de schrijver houdt onze aandacht gespannen tot the very end!

Bijna met dépit vragen wij ons af: wie onzer confrères maakt zich op, om óók de historie der Hollandse tandheilkunde — wij denken daarbij in eerste instantie aanfiguren als Dentz, Grevers en Witthaus, maar daarnaast óók aan het tandheilkundig onderwijs en aan het werk in het *Nederlands Tandheilkundig Genootschap* en in de *Nederlandse Tandmeestersvereniging* — vast te leggen voor ons en voor hen, die na ons kómen?

TH. E. DE JONGE

P. O. Pedersen: *The East Greenland Eskimo Dentition — Numerical variations and anatomy. A contribution to comparative ethnic odontology*. Proefschrift, Kopenhagen 1949.

Wanneer iemand, wiens wetenschapswerk reeds jaren achtereen de aandacht getrokken heeft, zich opmaakt tot het schrijven van een proefschrift, dan is het duidelijk, dat de verwachtingen hoog gespannen zijn. Welnu: hetgeen Pedersen ons voorlegt in een lijvig boekwerk van 256 pagina's text, toegelicht met een groot aantal tabellen en diagrammen, bovendien nog verlucht met 30 platen (189 afbeeldingen), overtreft inderdaad elke verwachting. Uiteraard heeft de schrijver een nuttig gebruik weten te maken van de uitkomsten zijner vroegere onderzoekingen — daardoor echter heeft zijn werk tevens een graad van volledigheid bereikt, als wij nauwelijks in andere publicaties op dit gebied treffen.

De onderwerpen, welke hij behandelt, zijn zó talrijk en zó uiteenlopend, dat het binnen het kader ener bespreking nauwelijks doenlijk is, er dieper op in te gaan: het valt moeilijk, ook maar één vraagstuk op het gebied van anatomie, ontwikkelingsgeschiedenis en anthropologie aan te wijzen, waaraan de auteur stilzwijgend voorbijgegaan is.

Dat hij de literatuur op deze veelszins omstreden gebieden vrijwel volkomen beheerst — alleen een enkele waardevolle Franse publicatie misten wij — blijkt niet slechts uit een vrijwel volledige, derhalve buitengewoon waardevolle bibliographie, doch ook uit de wijze, waarop hij zijn statistische gegevens bewerkt heeft en waartoe de cijfers van vroegere onderzoekers een uitnemend vergelijkingsobject vormden.

Overbodig hieraan toe te voegen, dat Pedersen terdege óók de Hollandse literatuur kent. De resultaten der Bolk'se school worden herhaaldelijk vermeld: met grote waardering laat hij zich uit over Visser's werk.

Wanneer Pedersen's benoeming tot hoogleraar de bekroning vormt van het oeuvre, waarmee hij de odontologie verrijkte, dan mogen wij concluderen, dat dit professoraat wetenschappelijk volkomen verantwoord is.

TH. E. DE JONGE

Josef Münch. *Pulpa- und Wurzelbehandlung*. Johann Ambrosius Barth Verlag, Leipzig. 2e druk, 1949, 168 blz. D.M. 16.20.

Deze tweede en na-oorlogse druk van een boek dat voor de professie geen onbekende is, kan mijns inziens worden toegejuicht. De behoefte die hier te lande moet bestaan aan een beknopt, kritisch en tegelijkertijd toch zo volledig mogelijk overzicht van de bonte veelheid van therapeutische methoden en technieken, zoals op dit gebied in het Duitse taalgebied zijn ontwikkeld, mag worden beschouwd als een gevolg van onze oriëntatie, vooral in het verleden.

Het boek is wat sommige hoofdstukken betreft ongewijzigd gebleven, andere ondergingen enige uitbreiding als gevolg van de nieuwere publicaties op dit terrein. Dit geldt bijvoorbeeld voor de behandeling van geïn-

fecteerde wortelkanalen met chloorgas. Anderzijds moet worden opgemerkt dat de aandacht van de schrijver hoofdzakelijk werd beperkt tot Centraal-Europa, waardoor de recente ontwikkelingen in Amerika niet tot hun recht komen. Zo wordt over de toepassing van antibiotica niet gerept.

Moge misschien het belang van sommige der beschreven methoden niet uitgaan boven het historische of nationaal beperkte, daarnaast zijn er toch talrijke, die hun praktische waarde nog dagelijks bewijzen.

L. J. A. VAN SCHIJNDEL

Mendel Nevin and P. G. Puterbaugh. *Conduction, infiltration and general anaesthesia in dentistry*. Revised fifth edition 1948. Uitg. Dental Items. Brooklyn. Prijs f 34.10.

Een bespreking van dit rijk geïllustreerde boek, met een omvang van 410 pagina's, ongerekend het 30 bladzijden omvattende register, over een zo bij uitstek technisch onderwerp, zal zich helaas moeten beperken tot een overzicht der hoofdstukken en enkele aanhalingen. Na een korte schets van de historische ontwikkeling der anaesthesie volgen de hoofdstukken over „Anatomical Structures and Landmarks” en „The Trigeminal Nerve as related to dental surgery”.

Niet alleen de zeer fraaie gekleurde uitvouwplaat over het zenuwverloop in schedel en aangezicht, maar ook de beide genoemde hoofdstukken bevatten een schat van gegevens, die zeker de basis vormen voor het ontwikkelen van een goede verdovingstechniek.

Uitgebreid en verlicht met vele en goede fotografieën, röntgenbeelden en schemata wordt dan elk onderdeel in finesses besproken voor de bekende injectiemethoden, maar ook voor techniek die bij ons aan velen minder bekend zal zijn en toch zeker waard is te beheersen. Hoewel op zichzelf zeer duidelijk, acht referent de afbeeldingen van lijkenmateriaal ter illustratie hoe het juiste verloop van de naald moet zijn, voor hen die slechts weinig theoretisch en praktisch geheel niet anatomisch geschoold zijn, soms onbruikbaar en misleidend.

Dat een hoofdstuk over extra-orale injectie niet ontbreekt is wel vanzelfsprekend. Jammer dat deze moeilijke techniek niet uitvoeriger is bewerkt, al zal in ons land de toepassing zelden voorkomen in de tandheelkunde.

Het hoofdstuk „Infiltration Anaesthesia” bevat o.m. de kwestie submucosus of subperiostaal inspuiten. Referent meent dat de subperiostale methode zekere voordelen heeft b.v. meer diepte werking met weinig vloeistof (apex-resectie en pulpabehandeling) welke voordelen echter niet opwegen tegen de bezwaren met name het gevaar van periostlaesie en het verslepen van kiemen met de injectienaald tot in en onder het periost.

Bijzonder lezenswaard is het helaas zo vaak verwaarloosde chapter over de pharmacologie der te gebruiken anaesthetica, ook al zullen slechts weinigen eraan denken hun vloeistoffen zelf te bereiden.

Bij dit hoofdstuk sluit nog aan een korte beschrijving der physiologie van de lokaal anaesthesie.

Het is een genot alle details te lezen en al lezende te beseffen het grote nut daarvan. Men komt uit de dagelijkse injectie-sleur en gaat ervaren hoeveel beter het doel „pijnloos werken” bereikt wordt met een prima techniek.

Voor referent nieuw is de tuber-anaesthesie volgens Smith; met gebogen naald intra-oraal naar de fissura orbitalis inferior voor een geleidings-anaesthesie van de n. maxillaris. Referent geeft dan wegens het mindere infectiegevaar de voorkeur aan de extra-orale weg.

Zeer duidelijk is de Pterygo Mandibular Anaesthesia (onze mandibulair) beschreven met afbeeldingen, hoe het moet en hoe niet. Uitgebreid wordt beschreven hoe de spieren en vaten kunnen en moeten worden vermeden. Een klein gemis is het ontbreken der vele anatomische variaties als daar zijn een hoog, respectievelijk laag foramen mandibulare, een dubbel foramen.

Voor algemeen gebruik komt het referent voor, dat de methode zoals afgebeeld in figuur 159, met name het omspuiten van een ontstoken gebied, geen aanbeveling verdient. Vooral nu men thans binnen zekere grenzen in zulk een gebied veiliger inspuit door penicilline op te lossen in de injectie-vloeistof, welke techniek in hoofdstuk 14 wordt behandeld. Hierbij wordt een verbeterde carpule-spuit gebruikt, waarmee opzuigen mogelijk is. Alleen dit biedt reeds voordelen. Met deze spuit kan men de injectie-vloeistof in het penicillineflesje brengen en na oplossen weer opzuigen en aldus een antibioticum met het anaestheticum inspuiten.

Een opsomming van complicaties en hun behandeling, zelfs tot en met kunstmatige ademhaling, benevens een heel lezenswaard rijtje van vragen en antwoorden besluiten het deel over de lokaal anaesthesie.

Vergeleken met het eerste deel is het tweede deel „General Anaesthesia” maar kort, helaas zelfs wat matig bedeed te voorschijn gekomen, schaden doet dit niet, want in de tandheelkunde zal men daaraan geen behoefte hebben.

Een korte beschrijving van de moderne intra-tracheale narcose zou echter zeker haar plaats waard geweest zijn.

Intraveneuze injectienarcose, de langzamerhand beruchte evipanslaap wordt alleen genoemd en betiteld met „of no value to the dental surgeon”. Een uitvoerige beschrijving ontbreekt. Dit gemis wil ik niet betreuren. *De gevaren verbonden aan een narcose zijn te ernstig en de risico's te groot, om daartoe over te gaan elders dan in een ziekenhuis, met alle denkbare krachten en hulpmiddelen en dan alleen in de handen van een geneesheer met ervaring op dit gebied.*

Mag referent eindigen (in de overtuiging zeer onvolledig te zijn) met de volgende citaten:

„I soon realized the shortcomings of my knowledge of rendering dental operations painless.”

„Upon analyzing these, I found that the source of the trouble is not, as a rule, inherent in the case itself, but in almost every instance, is traceable to faulty technique.”

„The study of this great subject has always been to me a source of joy and relaxation, and if with this book I may even in some degree succeed in increasing the utilization of local anaesthesia by lessening the complications of the technique and if as a further result there will be less pain inflicted, I will feel that the task has been small in proportion to the end gained.”

En hierin zijn de schrijvers zeer zeker geslaagd. Waarmee referent het boek een ieder gaarne ter bestudering aanbeveelt.

H. COEBERGH